

Informatie over de AGIKO-opleiding

De laatste jaren neemt het aantal arts-assistenten, dat opgeleid wordt volgens een AGIKO-constructie toe (AGIKO= assistent geneeskundige in opleiding tot klinisch onderzoeker). De invulling van deze AGIKO- opleiding wordt echter tot op heden met name plaatselijk bepaald binnen de verschillende opleidingscircuits.

Als basis voor de opleiding dient in de meeste gevallen de reeds bestaande AIOS-opleiding (AIOS= Arts In Opleiding tot (medisch) Specialist in het circuit. De meerderheid van de AGIKO's wordt daarnaast als onderzoeker opgeleid binnen de vakgroep revalidatiegeneeskunde, die onderdeel uitmaakt van het opleidingscircuit (de facultaire AGIKO). Daarnaast zijn er ook AGIKO's die hun onderzoekopleiding buiten het eigen opleidingscircuit volgen (niet-facultaire AGIKO).

Reeds in februari 1999 werd tijdens een gemeenschappelijke VRA opleiders-conciliumvergadering de prille start van de AGIKO-opleiding revalidatie geëvalueerd. Als onderdeel hiervan werd het stuk: Evaluatie en aanbevelingen AGIKO-schap revalidatie 1998¹, dat werd opgesteld door AGIKO's revalidatie, gepresenteerd.

Echter met een toename aan AGIKO-opleidingsplaatsen verspreid over meerdere opleidingscircuits is ook de diversiteit betreffende de invulling van deze gecombineerde opleiding toegenomen. Met name de invulling van de opleiding tot onderzoeker is daarbij per circuit heel variabel.

Met als doel meer uniformiteit te bereiken in de AGIKO-opleiding tot revalidatie-arts in Nederland is de voorliggende informatie opgesteld door AGIKO's, die in 2000 reeds enige jaren werkzaam zijn in de revalidatiegeneeskunde. De informatie richt zich in de eerste plaats op nieuwe AGIKO's revalidatie en hun opleiders en poogt daarbij een leidraad te zijn bij een nieuw te starten AGIKO-constructie. Echter, voor reeds gestarte AGIKO's en de daarbij betrokken opleiders hopen we met dit stuk een bijdrage te leveren aan een evaluatie van de plaatselijke AGIKO-structuur.

Daarnaast worden er met name in de laatste paragraaf een aantal praktische suggesties gedaan, die een mogelijke aanvulling kunnen zijn op een al bestaande AGIKO-opleiding.

Algemeen

Een AGIKO-opleiding is bedoeld om artsen binnen een specialistenopleiding tevens op te leiden tot onderzoeker. Het betekent dat een AGIKO na de opleiding in staat moet zijn zelfstandig te werken als revalidatiearts en tevens in staat moet zijn zelfstandig onderzoek uit te voeren.

De totale AGIKO-opleiding revalidatie heeft een duur van zeven jaar. De specialistenopleiding tot revalidatie-arts, met een duur van vier jaar wordt gecombineerd met een onderzoekopleiding als AIO (AIO= assistent in opleiding). De vier-jarige AIO-opleiding wordt binnen de AGIKO-constructie gecombineerd tot 3 jaar. Aanvullend kan de gebruikelijke onderzoekstijd binnen de AIOS-opleiding aan het promotie-onderzoek worden besteed.

De constructie van de AGIKO-opleiding moet voldoen aan de eisen, zoals door de Specialisten Registratie Commissie (SRC) gesteld ^{2,3}:

- De duur van de opleiding tot revalidatie-arts blijft 4 jaar.
- Ten minste 1 jaar van de onderzoekperiode van 3 jaar vindt plaats na aanvang van de specialisten opleiding en binnen de voltooiing daarvan.
- De onderzoekstijd wordt zoveel mogelijk aaneengesloten en geconcentreerd besteed, waarbij een nauwe relatie is met de opleiding, bijvoorbeeld tot uitdrukking komende in regelmatige deelname aan refereeravonden en patiëntenbesprekingen.
- Voorafgaand aan of tijdens de opleiding is door opleider en onderzoeksbegeleider een voorstel voor fasering onderzoek-opleiding overeengekomen dat is beoordeeld en goedgekeurd door de SRC.
- Het onderzoeksproject is wetenschappelijk beoordeeld en goedgekeurd door een erkende wetenschappelijke commissie dan wel het concilium van de betreffende wetenschappelijke vereniging.

Agiko: Opleiding tot onderzoeker

Na een afgeronde AGIKO-opleiding moet men in staat zijn zelfstandig wetenschappelijk onderzoek op te zetten en uit te voeren. Een gedegen wetenschappelijke vorming en scholing tijdens de opleiding is daarom een vereiste. Een onderdeel van deze vorming komt tot uitdrukking in het uitvoeren van een promotie-onderzoek. Echter algemene onderzoeksscholing, zoals ook verplicht in de AIO-opleiding, is daarnaast essentieel om uiteindelijk als zelfstandig wetenschappelijk onderzoeker te kunnen functioneren.

In deze paragraaf wordt het wetenschappelijk onderzoek binnen de AGIKO-opleiding belicht. Allereerst worden aandachtspunten, die kunnen bijdragen aan een geslaagd promotie-onderzoek besproken .

In het tweede deel ligt het accent op wetenschappelijke scholing binnen de opleiding.

1. Het promotie-onderzoek

Projectvoorstel

Het is van belang dat bij de start van een AGIKO-schap een projectvoorstel voor het promotie-onderzoek aanwezig is, zoals dat ook bij AIO's gebruikelijk is. Dit is vooral belangrijk omdat de onderzoekstijd van een AGIKO slechts 3 jaar omvat en dit ontoereikend is indien er nog een volledig voorstel geschreven moet worden. Het is van belang dat men instroomt in een bestaande onderzoekslijn en de onderzoekslijn niet opgezet wordt door middel van een AGIKO-project.

Begeleidingsgroep

Het is van belang dat voor de start van het onderzoek de begeleidingsgroep geformeerd is. Naast een promotor is een directe begeleider met veel onderzoekservaring en inhoudskundige kennis op het gebied van onderzoek belangrijk. Begeleiding door een methodoloog en / of een statisticus is ook van veel waarde gebleken. Aanbevolen wordt minstens een persoon in de begeleidingsgroep te hebben, die zowel de klinische als onderzoeksactiviteiten kan overzien. In een niet-facultaire AGIKO-opleiding betreft dit doorgaans de AIOS-verantwoordelijke. Met name in de beginfase is het moeilijk om zelf de totale belasting in te schatten.

Onderzoeksbudget

Het strekt tot aanbeveling om bij start van het onderzoek een onderzoeksbudget voor het gehele promotie-traject te hebben. Wanneer het project is opgestart via een subsidie-aanvraag is dit aanwezig, echter wanneer een AGIKO wordt aangenomen zonder een bestaand projectvoorstel is dit niet aanwezig. Bij het opzetten van een studie is het belangrijk om vooraf te kunnen overzien hoeveel geld er te besteden is aan bv. reiskosten voor patiënten, kosten voor apparatuur, enz. Een budget voor te besteden financiële middelen voor reiskosten naar congressen in de hele opleidingstijd is belangrijk.

2 Wetenschappelijke scholing

Onderzoekscursussen

Naast het uitvoeren van een tot een promotie leidend onderzoek moet veel aandacht worden besteed aan de wetenschappelijke scholing. Het is aan te bevelen om de planning voor de wetenschappelijke scholing vooraf vast te leggen in een onderzoeksopleidingsplan, zoals dit ook gebruikelijk is binnen de AIO-opleiding. Dit plan wordt bij aanvang van de opleiding gemaakt en wordt afgestemd op de wetenschappelijke kennis van de kandidaat. In dit plan wordt naast een traject voor het promotie-onderzoek een weloverwogen samenstelling van te volgen onderzoekscursussen vastgelegd.

Een aantal aanbevolen onderzoekscursussen zijn:

1. een goede basis cursus epidemiologie/ methodologie/ statistiek (SGO-cursus revalidatie en AIO-cursussen aan verschillende universiteiten)
2. projectmanagement / evt. time-management (AIO-cursus aan verschillende universiteiten)
3. artikelen schrijven in het Engels (AIO cursus aan verschillende universiteiten)
 1. presenteren in het Engels (AIO cursus aan verschillende universiteiten)

- aan het einde van de opleiding (bv. voor een vervolgonderzoek): schrijven van onderzoeksvorstellen/ subsidieaanvraag schrijven (cursus onderzoeksschool CARE Maastricht)

Ten behoeve van onderzoekers in de revalidatie is in 1999 een studie gids verschenen waarin diverse cursussen, die op verschillende plaatsen in Nederland worden gegeven, worden belicht⁵. Deze gids kan dienen als leidraad voor de keuze van de cursussen.

Een juiste combinatie van de onderzoekscursussen kan ook leiden tot registratie tot epidemioloog A. Als dit wordt nagestreefd is het belangrijk om vanaf het begin van de opleiding al rekening te houden met de combinatie van de te kiezen cursussen. Ter goedkeuring moet er in het begin van het traject een opleidingsplan voorgelegd worden aan de Vereniging voor Epidemiologie⁶.

Beoordeling functioneren als onderzoeker

Zoals er opleidingseisen zijn binnen de opleiding tot revalidatie-arts, lijkt het zinvol om tevens opleidingseisen voor de opleiding tot onderzoeker te stellen. Ook binnen de AIO-opleiding zijn er opleidingseisen. Een voorbeeld is hieronder gegeven betreffende de AIO-opleiding van de universiteit Maastricht.

" Op grond van het Rechtspositie Reglement Wetenschappelijk Onderwijs (RRWO), dient een jaar nadat de AIO is aangesteld, tegen de achtergrond van het AIO begeleidings- en opleidingsplan een beoordeling te worden uitgevoerd. Doel van de beoordeling is na te gaan of de voortgang en de kwaliteit van de werkzaamheden zodanig zijn dat een promotie binnen de resterende aanstellingstermijn redelijkerwijs te verwachten is. De beoordeling vindt plaats tegen de achtergrond van het bij de aanstelling overeengekomen plan en met behulp van een verslag van de AIO over de afgelopen periode. Indien de beoordeling positief is, worden voorwaarden geformuleerd en afspraken gemaakt voor de toekomst. Deze worden vastgelegd in een bijgesteld begeleidings- en opleidingsplan."

Een dergelijke regeling lijkt ook voor AGIKO's zinvol. Echter het moment van beoordeling is binnen de AGIKO-opleiding moeilijker vast te leggen, vanwege de diverse varianten betreft de tijdsindeling patiëntenzorg / onderzoek.

Inbedding in bestaande vakgroep

Deelname aan onderzoeksbesprekingen op een vakgroep waar andere promovendi / senioronderzoekers werkzaam zijn, is uiterst zinvol voor de vorming tot algemeen onderzoeker. Bij facultaire AGIKO's is dat meestal de eigen vakgroep. Niet-facultaire AGIKO's kunnen deelnemen aan onderzoeksbesprekingen bij een andere vakgroep aan de universiteit of op een onderzoeksinstituut. Door het volgen van inhoudelijke besprekingen van andere onderzoeksprojecten wordt ervaring opgedaan over andere onderzoeksdesigns en methodieken, dan gebruikt in het eigen onderzoek. Ook is het belangrijk om met andere onderzoekers te kunnen overleggen over mogelijke gezamenlijke knelpunten tijdens het promotie-onderzoek. Met name voor AGIKO's, die in een circuit als enige AGIKO werken, is het belangrijk contact te zoeken met andere promovendi aan de universiteit en deel te nemen aan onderzoeksbesprekingen.

Afstemming onderzoek en patiëntenzorg

Gezien de constructie zal er altijd, met name in de klinische periode een spanningsveld zijn tussen taken in de patiëntenzorg en in het onderzoek. Met name in de beginfase is time-management vaak moeilijk voor de AGIKO, omdat niet alle activiteiten worden overzien. Een begeleider, die beide werkgebieden kan overzien is daarom essentieel. Goed overleg tussen onderzoeksbegeleider en opleiders is zeer belangrijk.

Tijdens de blokken patiëntenzorg verricht de AGIKO in principe alle werkzaamheden zoals dat ook van AIOS verwacht worden. Uitzondering hierop kunnen bijvoorbeeld zijn het volgen van specifieke onderzoekscursussen die moeilijk in een andere periode kunnen worden gevolgd (bijv. de SGO / VRA-cursus).

Het is van essentieel belang dat de onderzoeksperioden in zijn geheel aan het onderzoek besteed kunnen worden. Tijdens de onderzoeksperioden worden in principe geen diensten verricht. Wel neemt de AGIKO in de onderzoeksperiode deel aan onderwijsvormen verplicht voor AIOS, zoals cursorisch onderwijs, refereeravonden en capita selecta conform de eisen van de SRC.

Het is niet eenduidig te zeggen hoe de perioden patiëntenzorg /onderzoek exact verdeeld moeten worden. Per opleidingscircuit is namelijk ook de totale opleidingsperiode vaak anders ingedeeld. Het verdient de voorkeur een indeling te kiezen in blokken patiëntenzorg en opleiding, zodat een scheiding tussen de werkzaamheden gewaarborgd blijft. De scheiding tussen onderzoek en patiëntenzorg wordt met name organisatorisch en niet zozeer inhoudelijk bedoeld. Het lijkt zinvol om het eerste onderzoeksblok niet te kort te maken, zodat een goede onderzoeksopzet gemaakt kan worden. Tijdens klinische periodes heeft het de voorkeur om een gering percentage wel te kunnen besteden aan reeds opgestart lopend onderzoek, om de continuïteit te waarborgen.

Bij elk nieuw blok onderzoek / patiëntenzorg verandert opnieuw het percentage tijd dat besteed kan worden aan onderzoek en verandert tevens de totale belasting. Een vooruitziende blik en een efficiënte planning zijn daarom onontbeerlijk. Deze efficiënte manier van plannen wordt gevraagd van de AGIKO en van de begeleidersgroep. Met name in de beginfase is time-management vaak moeilijk voor de AGIKO, omdat niet alle activiteiten worden overzien. In deze paragraaf wordt daarom het AGIKO-opleidingsplan gepresenteerd, dat als hulpmiddel kan dienen bij een efficiënte planning. Daarnaast kan het volgen van een cursus time-management in het begin van de opleiding een goede aanvulling zijn.

Om voor alle betrokkenen een duidelijk overzicht te krijgen over de opbouw in de totale opleiding en de daaraan verbonden belasting willen we het opstellen van een individueel agiko-opleidingsplan aanbevelen.

In dit agiko-opleidingsplan wordt de chronologische opbouw van de AGIKO-opleiding beschreven. Naast de verschillende blokken patiëntenzorg / onderzoek worden alle relevante cursussen voor zowel onderzoek als kliniek in chronologische volgorde vastgelegd. Een weloverwogen opgesteld AGIKO-opleidingsplan zorgt voor een goede spreiding van de diverse opleidingsactiviteiten over de gehele periode van 7 jaar. Een optimale keuze in de volgorde van cursussen kan zo worden gemaakt en te druk geplande perioden kunnen worden voorkomen. Dit agiko-opleidingsplan wordt gemaakt in samenspraak met de opleider en de onderzoeksbegeleider en wordt bij voorkeur in het eerste half jaar van de opleiding opgesteld. Een AGIKO-opleidingsplan geeft zowel inhoudelijk als organisatorisch een structuur binnen de individuele AGIKO-opleiding.

Bijeenkomsten en verenigingen

In deze laatste paragraaf wordt ter afsluiting informatie gegeven over interessante bijeenkomsten en verenigingen voor AGIKO's.

Agiko-bijeenkomsten revalidatie

Alle AGIKO's revalidatie zijn welkom tijdens alle AGIKO-overlegmomenten van de AGIKO-groep revalidatie. Deze overlegmomenten hebben als doel om op de hoogte te blijven van elkaars activiteiten. Door uitwisseling van inhoudelijke en organisatorische zaken kunnen gezamenlijk oplossingen worden gezocht voor optredende problemen. De overlegmomenten worden een a twee maal per jaar georganiseerd. Ze zijn vaak gekoppeld aan landelijke revalidatie-bijeenkomsten zoals de VRA-vergadering of basiscursussen. Daarnaast is er een regelmatige uitwisseling van de stand van zaken via E-mail, gecoördineerd door de AGIKO-vertegenwoordiger in de kerngroep.

Kerngroep

Een vertegenwoordiger van de AGIKO's neemt deel aan de kerngroep. Het is belangrijk dat AGIKO's en AIOS niet als twee afzonderlijke groepen gaan functioneren. De AGIKO-vertegenwoordiger zorgt voor een koppeling van de twee overlegorganen. Op deze manier kan de kerngroep de belangen van AIOSen AGIKO's behartigen.

Revalidatie-onderzoeksnetwerk

In een gezamenlijk initiatief van NWO/SGO en ZON wordt er eenmaal per jaar een symposium revalidatie-onderzoek georganiseerd. Dit symposium is bedoeld voor onderzoekers binnen de revalidatie en verschillende onderzoeken worden er gepresenteerd.

Vereniging Arts-Onderzoekers

De VAO (vereniging arts-onderzoekers) is een in 1999 opgestarte vereniging van arts-onderzoekers. Het is een

landelijke vereniging voor artsen, die onderzoek doen in alle specialismen. Het doel is om zowel inhoudelijk als organisatorisch informatie uit te wisselen en gezamenlijk de belangen te behartigen van arts-onderzoekers. Lidmaatschap is gratis.

Referenties

- 1 T. Schoppen, namens AGIKO's revalidatie; Evaluatie en aanbevelingen Agiko-schap revalidatie 998. Presentatie gemeenschappelijke opleiders-conciliumvergadering Rotterdam, 3 februari 1999.
- 2 Specialisten Registratie Commissie; Besluit inzake formalisering van het agiko-model, Jaarverslag 1995. Medisch Contact 1995, 754-758.
- 3 C. Pons; AGIKO-aandachtspunten vanuit het SRC. Presentatie Gemeenschappelijke opleiders-conciliumvergadering Rotterdam, 3 februari 1999.
- 4 kerngroep assistent-geneeskundigen revalidatiegeneeskunde van de VRA; Informatie en instructie voor (aanstaande) assistent geneeskundigen revalidatiegeneeskunde, juli 1997.
- 5 Opleiding in revalidatie-onderzoek uitgegeven door ZON/NWO, november 1999.
- 6 Vereniging voor epidemiologie, postbus 2352 2301 CJ Leiden; E-mail: vve@wxs.nl